Eerste verantwoord onderzoek naar Duurzame boeken in Nederland

23-02-2012 08:29

Duurzaam boek brengt niet alleen de productieketen van boeken ("van papier tot CB") bijeen. Onder de deelnemers bevindt zich ook een viertal uitgevers, te weten de uitgeverijen De Arbeiderspers en Balans van wpg-uitgevers en de onafhankelijken Wereldbibliotheek en Verloren. Al deze uitgeverijen hebben een boek uit hun fonds als model ter beschikking gesteld ten behoeve van het onderzoek.

De opzet van het project is systematisch. Een onderzoek naar de milieubelasting van de productie van voornoemde modelboeken is reeds begonnen. Dit is een zogenoemde nulmeting, de resultaten worden het vertrekpunt van het vervolgtraject. De nulmeting wordt verricht door het Kenniscentrum Papier en Karton. Tegelijk vindt er literatuuronderzoek plaats naar een aantal andere relevante kwesties waaronder recyclage, de milieu-effecten van duurzaam lezen en de milieu-impact van andere productsoorten (denk bijv. aan dwarsliggers). De resultaten van het onderzoek worden verwerkt in een (openbaar) rapport.

Vervolgens gaan de uitgevers en hun ketenpartners aan de slag. De uitgevers brengen vier nieuwe titels in die volgens de opgestelde richtlijnen geproduceerd worden waarbij de doelstelling is te komen tot een efficiënter en transparanter productieproces waarin door ketenpartners gezamenlijk bewuste duurzame keuzes worden gemaakt. Het gewenste resultaat: vier duurzamere boeken. Een externe projectbegeleider (een rol vervuld door ondergetekende) en inhoudelijk projectadviseur staan de ketenpartijen in deze fase van het project bij. De mate van verduurzaming wordt na de productie bepaald.

Duurzaamheid wordt in het onderzoek niet alleen uitgedrukt in technische termen als carbon footprint of de hoeveelheid co2-uitstoot tijdens de levenscyclus van een product. Ook een meer praktische benadering wordt toegepast. Gekeken wordt naar materiaalgebruik (zo min mogelijk gebruik betekent een lagere impact), afval (hoe minder afval/verspilling des te lager de impact), productieprocessen en de bijbehorende energie en recyclage. Voorts vindt het ontwerpproces naar duurzame maatstaven plaats. Op basis van de zogenaamde Lifecycle Design Strategy wordt het ontwerp- en realisatieproces in 8 fases verdeeld om alle materialen en processen tijdens de realisatie optimaal aan te laten sluiten. In dit proces werken uitgevers, ontwerpers&opmakers én producenten nauw samen.

Presentatie resultaten
Naast duurzamere boeken zal het project Duurzaam boek een checklist voor de duurzame realisatie van boekproducten opleveren waarin tevens vergelijkingen worden gemaakt met alternatieve verdienmodellen en boekvormen (zoals Printing on Demand-uitgaven, Dwarsligger en eBooks). De checklist kan ook door derden (andere uitgevers) worden gebruikt. Inspiratie, bewustwording, transparantie, samenwerking en verduurzaming staan centraal in dit op de keten gerichte initiatief. Alle resultaten, aanbevelingen en de checklist worden bijeengebracht in één uitgave en samen met de boeken komend najaar op verschillende gelegenheden (o.a. op de Buchmesse) gepresenteerd.

In het oog springende vondsten tot nu toe
Ik persoonlijk ben vooral blij dat er nu eindelijk eens onafhankelijk en verantwoord onderzoek naar duurzaam uitgeven wordt gedaan. In het najaar zullen we zien wat het oplevert, en of ideëen die we misschien al hadden juist bleken te zijn. Een aantal pregnante bevindingen zijn al te melden, daarvan hieronder de primeur:
- Laminaat is duurzaam gezien rotzooi, het aanbrengen ervan verbruikt relatief veel energie (1,7 keer meer dan het drukken) en het papier waar het op zit kan niet meer gerecycleerd worden. Het bemoeilijkt regelmatig het

recyclageproces bovendien.
- Productiemedewerkers van uitgeverijen weten veel over materialen en processen en vaak ook over duurzaamheid, maar de uitgever beslist, en die weet meestal een stuk minder.
- Economische argumenten overstijgen de ecologische vooralsnog ruim.
- Bij de materiaalkeuze spelen vooral praktische, esthetische en prijstechnische factoren een rol, duurzaamheid is zeker geen “top-of-mind-awareness” (ondanks een breed gevoeld idee dat duurzaam een "hype" is!).
- Veel betrokkenen (zoals de recyclage-industrie) pleiten voor een heldere voorlichting aan de lezer, sommige uitgevers willen lezers daarmee niet lastig vallen.

*) *Het initiatief is genomen in het kader van de Energietransitie Papierketen dat erop gericht is proces- en productverbeteringen, recyclen van reststromen en optimaliseren van de logistiek in de keten bevorderen. Door nieuwe samenwerkingsverbanden en technologieën te stimuleren kunnen productketens efficiënter werken. Dat scheelt energie, emissie en kosten. Het doel: een papier- en kartonketen die in 2020 50% minder energie gebruikt. Met Duurzaam boek worden deze ambities vertaald naar de productie van boeken. Een vergelijkbaar project voor tijdschriften wordt waarschijnlijk najaar 2012 uitgevoerd.*

David Huijzer